

νέκδοσης όλων αυτών των κειμένων, τα οποία εν πολλοίς είναι δυσπρόσιτα και αποτελούν, όλα μαζί, κάτι σαν θεωρητική συζήτηση για τη μεταφραστική προβληματική, και μάλιστα εν μέρει σε αρκετά υψηλό επίπεδο.

Τα περισσότερα κείμενα αφορούν τις μεταφράσεις της *Θείας κωμωδίας*. Το δεύτερο μέρος των κειμένων ασχολείται με τα τρία γερμανικά δράματα: η κρίση των Ι. Πανταζίδη και Θ. Αφεντούλη (1879), η συζήτηση για την κρίση που ξεκίνησε ο Α. Ρίζος Ραγκαβής (1879), - το βραβείο δόθηκε όχι σ' αυτόν αλλά στον Άγγελο Βλάχο -, ένας ανώνυμος λίβελος εναντίον του Αφεντούλη, το δοκίμιο *Περί Νάθαν του Σοφού. Λέσχη* του Δημ. Κορομηλά (1880) με παραδείγματα και συγκρίσεις όλων των εν λόγω μεταφράσεων. Ο τόμος κλείνει με μια άλλη πραγματεία, του Σ. Δ. Βάλβη, για τη μετάφραση ποιητών (1878) καθώς και ένα λεπτομερειακό ευρετήριο. Με τον τρόπο αυτό ο τόμος αποτελεί μια σημαντική συμβολή στη συζήτηση για τη μεταφραστική θεωρία στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Ο εκδότης των κειμένων αυτών και συγγραφέας της σημαντικής εισαγωγής δεν χρησιμοποίησε, όσον αφορά τα θεατρικά κείμενα, τη διδακτορική διατριβή της Κ. Πετράκου: *Οι θεατρικοί διαγωνισμοί 1870-1925*, Αθήνα 1999, όπου στις σ. 149-159 πραγματεύεται, σύντομα αλλά περιεκτικά, τον Οικονόμιο μεταφραστικό διαγωνισμό.

ΒΑΛΠΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΑΡΙΤΑΤΟΥ (επιμ.)

Ελληνικό θέατρο σκιών. Φιγούρες από φως και ιστορία, Αθήνα, έκδ.

του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου και της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, 2004, σ. 175 (μεγάλο μακρόστενο σχήμα), άπειρες έγχρωμες εικ., ISBN 960-201-172-6.

Πρόκειται για κατάλογο/λεύκωμα του Ε.Λ.Ι.Α., που συνοδεύει την ομώνυμη έκθεση στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, που έγινε από τον Μάρτιο ως τον Μάιο του 2004 στην «Τεχνούπολη». Ο πλούτος του υλικού σχετικά με το ελληνικό θέατρο σκιών, που φυλάσσεται στα αρχεία του Ε.Λ.Ι.Α., είναι γνωστός και ο ενδιαφερόμενος είχε την ευκαιρία να τον θαυμάσει και με άλλες ευκαιρίες. Ο ίδιος κατάλογος έχει εκδοθεί και σε αγγλική μετάφραση. Όπως συμβαίνει με τέτοιου είδους λευκώματα, που βασίζονται στην οπτική απόλαυση του ξεφυλλίσματος, το περιεχόμενο του ουσιαστικά δεν περιγράφεται. Και η ανάλυση των περιεχομένων μια φτωχή εικόνα δίνει, που δεν ανταποκρίνεται σε καμιά περίπτωση στην πραγματικότητα. Ωστόσο θα αξίζει, ίσως, κάποτε να αρχίσει και μια συζήτηση για την αισθητική φιγούρας και σκηνικών, αφισών και εξωφύλλων των φυλλαδίων κτλ., γιατί υπάρχει, και αυτό φαίνεται με την πρώτη ματιά, μια μεγάλη διαφορά ποιότητας και ζωγραφικής ικανότητας ανάμεσα στα εκθέματα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί βέβαια το φωτογραφικό υλικό. Ως προς τα περιεχόμενα: μετά από τους χαιρετισμούς αρχίζει με το εισαγωγικό άρθρο του Νίκου Πανδή, «Ελληνικό Θέατρο Σκιών: Μια γνήσια λαϊκή τέχνη» (σ. 13 εξ.) ακολουθεί ένα «Επεξηγηματικό σημείωμα – Η λογική του Λευκώματος» (σ. 15 εξ.). Στο τμήμα αυτό καθορίζεται και η περιεκτικότητα και η κωδικοποίηση της πληροφόρησης στις λεξάντες: στις φιγούρες το όνομά τους, το υλικό και ο κατασκευαστής, στις ρεκλάμες τίτλος

και δημιουργός, στα σκηνικά το είδος, ο χρήστης και ο δημιουργός, στα φυλλάδια τίτλος, συγγραφέας, εικονογράφος και εκδότης. Ακολουθεί άρθρο του υποφαινομένου, «Η Μαγεία των σκιών: Μικρό εγχειρίδιο του Καραγκιόζη» (σσ. 17 εξ.), άρθρο του Σωτήρα Σόρογκα, «Για τον Καραγκιόζη» (σσ. 29 εξ.), και ύστερα το εικονογραφικό μέρος: Ρεκλάμες και ποδιές (σσ. 33 εξ.), ξεκινώντας με το Σωτήρη Σπαθάρη και φτάνοντας έως το Σωτήρη Ασπιώτη, διαφημιστικά μονόφυλλα (σσ. 65 εξ.), σκηνικά (σσ. 69 εξ.) από τον Καράμπαλη ως τον Θ. Σπυρόπουλο, φιγούρες (σσ. 83 εξ.) από τον Μπράχαλη έως τον Ηλία Καρελλά (με πολλές φωτογραφίες), λαϊκές φυλλάδες (σσ. 139 εξ.) από τις πρώτες σειρές το 1924 έως τα μεταπολεμικά χρόνια (τα εξώφυλλα συχνά έχουν πλέον άλλη, πιο ρεαλιστική αισθητική, που δεν καθρεφτίζει πια το θέατρο σκιών), χαρτοκοπτικές (σσ. 159 εξ.), ενώ σ' ένα τελευταίο τμήμα, «Ο απόηχος του Καραγκιόζη» (σσ. 163 εξ.) παρουσιάζονται δίσκοι από ηχογραφημένες παραστάσεις, χειρόγραφα των καραγκιοζοπαϊχτών, εικονογραφημένα άρθρα σε εφημερίδες, χαρτάκια συνοδευτικά τσίγλας κτλ. για τα παιδιά, διακοσμητικά πλακάκια, αγγιματάκια, πίνακες κτλ. Ο εντυπωσιακός τόμος-κατάλογος της έκθεσης κλείνει με μια επιλεγμένη ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία (σσ. 174 εξ.).

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΗΣ

Ο Αθηναϊκός Καραγκιόζης του Αντώνη Μόλλα. Η μελέτη του Louis Roussel, Karagheuz ou un Théâtre d'Ombres à Athènes και άλλα κείμενα. Αρχείο Ελληνικού Θεάτρου Σκιών, Αθήνα, εκδόσεις Χρήστος Ε. Δάρδανος 2003, σ. 415, πολλές έγχρωμες εικ. ISBN 960-380-135-6.

Στο σύντομο πρόλογο του έργου αυτού (σσ. 9 εξ.) έχω τονίσει το εξής: «Το δίτομο έργο του τώως Διευθυντή του Γαλλικού Ινστιτούτου στην Αθήνα, Louis Roussel: *Karagheuz, ou un Théâtre d'Ombres à Athènes*, Αθήνα, Ραφτάνης 1921, ήταν η πρώτη σοβαρή εργασία πάνω σ' ένα περιφρονημένο από την ιντελιγκέντσια –τότε ακόμα– φαινόμενο του νεοελληνικού πολιτισμού, η οποία είχε προκαλέσει αίσθηση, όχι μόνο για τον πλούτο των πληροφοριών του για τον Αντώνη Μόλλα και το έργο του, καθώς και για τις περιλήψεις 29 συνολικά παραστάσεων του ελληνικού θεάτρου σκιών, αλλά, κυρίως, για την αγάπη και την προσοχή ενός ξένου μελετητή για μια μορφή θεάτρου, που ακόμα στην ίδια την Ελλάδα δεν είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον των λογίων, κι ας ήταν την ιστορική εκείνη στιγμή ήδη, στις παραμονές της Μικρασιατικής Καταστροφής, με απόσταση, το πιο δημοφιλές θέατρο, που συγκέντρωνε περισσότερο κόσμο απ' όλα τα άλλα θέατρα μαζί (Β. Πούχνερ: «Η θέση του Καραγκιόζη στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου», στον τόμο: *Ελληνική θεατρολογία*, Αθήνα 1988, σσ. 409-418). Το 1921 βρισκόμαστε ακόμα χρόνια μακριά από την ανακάλυψη του ταπεινού χάρτινου ήρωα ως έκφρασης της λαϊκής τέχνης από τους λογίους και τους καλλιτέχνες, πράγμα που συντελείται μόλις στη δεκαετία του 1930, στο πλαίσιο της ανόδου του λαϊκού εξπρεσιονισμού, της λαϊκής τέχνης ως παραδεκτής έκφρασης στην αστική κουλτούρα (με τις εργασίες της Αγγελικής Χατζημυχάλη), της ανακάλυψης του Μακρυγιάννη και του Θεόφιλου, όταν ο Σικελιανός γράφει την περίφημη επιστολή του στο Σωτήρη Σπαθάρη: έκφραση αυτής της